

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI

OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

FARG'ONA DAVLAT UNIVERSITETI

**FarDU.
ILMIY
XABARLAR**

1995-yildan nashr etiladi
Yilda 6 marta chiqadi

6-2024

**НАУЧНЫЙ
ВЕСТНИК.
ФерГУ**

Издаётся с 1995 года
Выходит 6 раз в год

Aholi maskanlarini vujudga kelishida geomorfologik omillarning o'рни va ahamiyati	231
O.I.Abdug'aniyev	
Muhofaza etiladigan tabiiy hududlar tizimining representativligi va samaradorligini baholash usullari	236
T.D.Jumayev, Sh.B.Qurbonov	
O'zbekiston tog' zonasi ma'muriy-hududiy bo'linishi xususiyatlari va ularni takomillashtirish	244
P.A.Xasanov	
Landshaftlardan foydalanishda turli yondashuvlarning qo'llanilishi va tizimli yondashuv	250

QISHLOQ XO'JALIGI

N.A.Abdugalil, S.A.Bayrambay, I.N.Mamajonov	
Urug'lik paxtani yetishtirish va yuqori kondisiyalı urug'lik fondini tayyorlash.....	257

ILMIY AXBOROT

K.G'.Baykalanov	
O'zbekistonda ma'naviy-ma'rifiy ishlar samaradarligini oshirishda jamiyat ijtimoiy-ma'naviy muhit farovonligining o'рни.....	263
G.M.Maxsudova	
Ekologik ta'limni modernizatsiyalashda ekosavodxonlikni shakllantirishning pedagogik va integrativ jihatlari	267
Sh.Ismatov	
Yangi O'zbekiston – yangi ma'naviy makon	272
A.A.Saodatov	
Yoshlar ekologik madaniyatida nodavlat-notijorat tashkilotlarining tutgan o'рни.....	276
M.X.Raxmatulloyev	
Buxoro viloyat radiosining tashkil topishi tarixi va faoliyati	280
D.I.Nuriddinova	
Ona tili ta'limi jarayonida boshlang'ich sinf o'quvchilarida shaxslararo munosabat madaniyatini shakllantirish texnologiyasi.....	285
D.M.Redjabova	
Mamlakatimizda amalga oshirilayotgan islohotlarning yangi bosqichida xotin-qizlarning davlat tashkilotlaridagi faolligi.....	290
D.A.Abduraxmonov	
Bo'lajak pedagoglarda kreativ-pedagogik yondashuv asosida kasbiy kompetentlikni rivojlantirishning metodologik jihatlari	294
K.И.Турдалиева	
Интерпретация литературы по формированию функциональной грамотности учащихся начальных классов.....	297
N.A.Subxonova	
Mahalliy va xorij manbalarida Amir Shohmurod shaxsi va faoliyati tavsifi.....	303
Sh.M.Xaydarova	
Yangi O'zbekistonda axloqiy va diniy qadriyatlar o'rtasidagi dialektik munosabatlar va ularning rivojlanishi	307
D.M.Xusanov	
Axloqiy qadriyatlar va ularning postmodern jamiyatdagi o'ziga xos jihatlari	311
R.S.Batirov	
Ijtimoiy kapital tushunchasi va uning asosiy elementlari xususida	315
A.X.Mamadalimov	
Kosmopolitizm tushunchasi va uning asosiy yo'nalishlari xususida	319
Y.Sh.Yunusova	
Yangi O'zbekistonda ijtimoiy modernizatsiya jarayonlarining falsafiy xususiyatlari	324
N.T.Buzrukova	
Zamonaviy jamiyatda shaxsiy xavfsizlik va daxlsizlikni ta'minlash zarurati va falsafiy asoslari	327

UO'K: 101.1

AXLOQIY QADRIYATLAR VA ULARNING POSTMODERN JAMIYATDAGI O'ZIGA XOS JIHATLARI**МОРАЛЬНЫЕ ЦЕННОСТИ И ИХ ОСОБЕННОСТИ В ПОСТМОДЕРННОМ ОБЩЕСТВЕ****MORAL VALUES AND THEIR DISTINCTIVE ASPECTS IN POSTMODERN SOCIETY****Xusanov Davronjon Ma'rufjonovich**

Farg'ona "Temurbeklar maktabi" harbiy-akademik litseyi o'qituvchisi

Annotatsiya

Maqolada postmodern jamiyatda axloqiy qadriyatlarning o'zgarishi dialektikasini ijtimoiy-falsafiy jihatdan tadqiq etishning nazariy asoslari, postmodern jamiyatda axloqiy qadriyatlarning o'zgarishining dialektik tahlili, postmodern jamiyatning axloqiy qadriyalarini shakllanishi va unga yondashuvning istiqbollari o'rganilgan. Shuningdek, axloqiy qadriyatlar va ularning postmodern jamiyatdagi o'ziga xos jihatlari tahlil qilingan.

Аннотация

В данной статье рассматриваются теоретические основы изучения диалектики изменений моральных ценностей в постмодерном обществе с социо-философской точки зрения. Приводится диалектический анализ изменений моральных ценностей в постмодерном обществе, исследуется формирование моральных ценностей и обсуждаются перспективы данного подхода. Кроме того, анализируются особенности моральных ценностей в постмодерном обществе.

Abstract

This article explores the theoretical foundations for researching the dialectics of changes in moral values within postmodern society from a socio-philosophical perspective. It provides a dialectical analysis of the changes in moral values in postmodern society, examines the formation of moral values, and discusses the future prospects for approaching this topic. Additionally, it analyzes the distinctive aspects of moral values in postmodern society.

Kalit so'zlar: postmodern jamiyat, axloqiy qadriyatlar, dialektika, dialektik tahlil, ijtimoiy normalar, axloqiy dunyoqarash, milliy va umuminsoniy qadriyatlar, separatizm, fundamentalizm, ijtimoiy qonuniyatlar, an'anaviylik va zamonaviylik, qiyosiy tahlil, analiz va sintez, tizimli va funksional.

Ключевые слова: постмодерное общество, моральные ценности, диалектика, диалектический анализ, социальные нормы, моральное мировоззрение, национальные и универсальные ценности, сепаратизм, фундаментализм, социальные законы, традиционализм и современность, сравнительный анализ, анализ и синтез, системный и функциональный.

Key words: postmodern society, moral values, dialectics, dialectical analysis, social norms, moral worldview, national and universal values, separatism, fundamentalism, social laws, traditionalism and modernity, comparative analysis, analysis and synthesis, systemic and functional.

KIRISH

Axloqiy qadriyatlar turli xalqlarning madaniyati, turmush tarzi, mehnat faoliyatining o'ziga xos xususiyatlari, e'tiqodi, psixologiyasi, diniy qarashlari, milliy manfaatlari, mafkurasi bilan bevosita bog'liqdirlar. Bu esa axloqiy qadriyatlar milliy, mintaqaviy qiyofa kasb etishiga sabab bo'ladi. Shuning uchun turli xalqlarda axloqiy qadriyatlarga, ularni belgilash mezonlariga yondashish, ularga amal qilish darajasi ham aynan bir xil bo'lmaydi. Axloqiy qadriyatlarning milliy jihatlari ana shu tariqa shakllanadi. Har bir millat o'z qadriyatlarining nafaqat yaratuvchisi, balki asrab-avaylovchisi va kelajak avlodlarga yetkazuvchisi hamdir. Milliy axloqiy qadriyatlarning saqlanishi uchun har bir millatning o'zi mas'uldir. Ushbu mas'ullik milliy rivojlanish jarayonida shakllangan axloqiy burchning alohida shaxslarga emas, butun millatga xos namoyon bo'lishini anglatadi. Hatto mustamlakachilik sharoitida yashagan xalqlarda ham milliy axloqiy qadriyatlar butunlay yo'qolib ketmaydi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

Shaxs axloqiy va ijtimoiy-ma'naviy madaniyatini rivojlantirish masalalari, nazariy-metodologik asoslari, shuningdek, axloqiy va ma'naviy madaniyatni rivojlantirishning ijtimoiy-falsafiy, tarixiy muammolari bilan bog'liq masalalar J.Anderson, S.Anisimov, G.Belov, M.Veber, I.Ilin, V.Konev, Y.Borev, L.Gumilyov, A.Guseynov, V.Lektorskiy, I.Ilinskiy, M.Kagan, S.Agzamxodjayeva, J.Tulenov, I.Imomnazarov, I.Jabborov, Y.Jumaboyev, E.Yusupov, S.Shermumammedov, X.Shayxova, Mahmud Sattor, A.Jalolov, S.Otamuratov, A.Sharipov, J.Yaxshilikov, N.Muxammadiyev, A.Erkayev, O.G'aybullayev, I.Arzimatova, D.Normatovalar tomonidan tadqiq etilgan.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Axloqning kommunikativ funksiyasi – bu umumiy axloqiy qadriyatlarni ishlab chiqish uchun odamlar o'rtasida fikr almashish, bir- birini tushunib, umumiy xulosalarga kelishda o'zaro aloqa qilish vositasi vazifasini bajaradi. Axloq tufayli xalqlar, elatlar, millatlar bir birlari bilan aloqada bo'lib, fikr almashib, o'zlariga xos, manfaatlariga mos keladigan umuminsoniy axloqiy qadriyatlarni ishlab chiqadilar hamda ularga og'ishmay amal qilishni yo'lga qo'yadilar.

Kishilik jamiyati paydo bo'lgandan boshlab odamlar o'rtasida vujudga kelgan axloqiy munosabatlar hayot chig'riqlaridan qayta-qayta o'tib, axloqiy amaliyotda o'z tasdig'ini topib inson va jamiyat uchun nihoyatda ijtimoiy ahamiyat kasb etib, eng qadrlanadigan narsa axloqiy fazilatga aylanib borgan. Ana shu axloqiy fazilat, sifatlar asta-sekinlik bilan kishilar hayotida axloqiy qadriyat maqomini olgan.

Axloqning kelib chiqishi, jamiyat hayotida tutgan o'rni, bajaradigan funksiyalari hamda qadriyatlarni o'rganishga bag'ishlangan tadqiqotlardan kelib chiqqan holda "axloqiy qadriyatlar" tushunchasiga quyidagicha ta'rif berish mumkin. Axloqiy qadriyatlar deb, har bir kishi, millat, elat, xalqning iqtisodiy, siyosiy, huquqiy, ma'naviy-madaniy, kundalik maishiy turmush faoliyatida nisbatan turg'un, barqarorlik kasb etib o'zligini bildirib, namoyon etib, nihoyatda qadrlanadigan, ardoqlanadigan yuksak darajada shakllangan axloqiy sifat va fazilatlarning muayyan tizimiga aytiladi.

Axloqiy qadriyatlar sirasiga insonparvarlik, adolat, qonuniylik, vatanparvarlik, xushmuomalalik va odoblilik, oddiylik va kamtarlik, halollik va rostgo'ylik, ochiq ko'ngillik va mardlik, saxiylik va muruvvatlilik, o'zaro hurmat, do'stona munosabat, samimiylik, sabr-qanoat, hayolilik va pokizalik, homiylik va saxovat, fidoyilik, sadoqat, mehr-muhabbat, mehnatsevarlik, sihat-salomatlik, jasurlik va boshqalar kiradi. Axloqiy qadriyatlarga rioya qilishni har bir shaxs o'zidan boshlashi kerak. Eng asosiysi, jamiyatda bor axloqiy qadriyatlarni bilish emas, balki ularga amal qilishdir. Har bir shaxsning o'zi uchungina alohida axloq bo'lmaydi. Buni anglamagan odam boshqalar rioya qilayotgan axloq normalari bilan hisoblashishni o'zi uchun majburiy deb bilmaydi. Axloq mezonlarini faqat "men" bilan bog'lashning o'zi axloqsizlikdir. Axloq odamlar o'rtasidagi munosabatlarni belgilovchi ma'naviy mezon, demak, axloqlilik shaxs faoliyatining jamoatchilik belgilagan ma'naviy mezonlariga mos kelishidir.

Axloqiy qadriyatlarning tabiatini quyidagi tasnifga ko'ra izohlash mumkin. Eng avvalo, axloqiy qadriyat shaxsning qilgan har qanday xatti-harakati emas, balki, har tomonlama o'ylab, ongli ravishda sodir etadigan yoki sodir etgan ijobiy axloqiy xatti-harakatidir. Aniqrog'i, axloqiy qadriyat bu ideallik va reallikning dialektik birligidir, yuksak orzu va unga mos keluvchi aniq xatti-harakatlarni o'zida aks ettirgan ijtimoiy-axloqiy munosabatlar tizimidir. Masalan, baxtli hayot kechirish har bir insonning hayot mazmunini tashkil etuvchi yuksak orzusi bo'lsa, unga erishish uchun sodir etayogan aniq axloqiy xatti-harakati, ya'ni mehnatsevarligi, insoniyligi, sabr-qanoati - reallikdir. Baxt - insonning yurish turishi, turmush sharoitlari jamiyatdagi o'rniga berilgan axloqiy bahodir. Insonning hayotda baxtga erisha olishining asosiy sharti bu axloqiy yetuklikdir. Axloq inson qalbidan chiqayotgan nurga qiyoslanar ekan, baxtni ham ana shu nurga o'xshatish mumkin. Bu nur ba'zilar juda ravshan, yorug' bo'lsa, ba'zilar xira bo'ladi. Ba'zilar esa, umuman sezilmaydi. Baxtning mazmuni insonning shaxsiy hayoti doirasi bilangina belgilanmaydi. Baxt odamlar o'rtasidagi munosabatlar asosida belgilanadi. Agar inson faqat o'z shaxsiy manfaatlarini o'ylab, boshqalar bilan adolat, imon, insof bilan munosabatda bo'la olmasa, u insonni baxtli deb ayta olmaymiz. Baxt har bir insonning shaxsiy hayotiga daxldor bo'lsa ham, uning mezonlarini jamiyat, jamoatchilik belgilaydi.

Jamiyatda, kimki odamlar orasida o'zining halol mehnati, yuksak, namunali axloq-odobi, boshqalarga hurmat bilan, oqilona, odilona, halol, pok, insoniylik munosabati asosida obro'-e'tibor orttira o'sha baxtli odamdir. "Inson o'zining qay darajada baxtli ekanini anglamoqchi bo'lganida, -deb yozadi akademik Erkin Yusupov o'zining "Inson kamolotining ma'naviy asoslari" kitobida,- o'zining mol-dunyosi, oilaviy hayotigagina emas, balki boshqalarning unga bo'lgan munosabatiga ham tayanmog'i kerak". Behisob boylikka, katta mansabga ega bo'lsa ham, jamoat e'tiboridan qolgan xudbin inson baxtli emas. Yuksak axloqli, odobli, xushxulq,, o'ziga ravo ko'radiganini boshqalarga ham ravo ko'radigan, razolat botqog'iga botmagan, ilm-ma'rifatli, bilimli bo'lib g'ofillarining ishini qilmaydigan, odamlarga, qarindosh-urug'lariga faqat yaxshilik qilishga intiladigan, xayr-ehson qiladigan, mehr-muruvvat ko'rsatadigan, muhtojlarga yordam berib, bemorlarni borib ko'radigan, bir-birlarini ko'rganda salomlashib yuradigan, gina, kek va adovat saqlamaydigan, behuda gapirmaydigan, tilini tiyib yuradigan, jahli chiqqanida o'zini bosib tura oladigan, yashashdan maqsad faqat mol-dunyo orttirish, deb o'ylamaydigan, bema'ni gaplarni gapirmaydigan, o'z oilasini, farzandlarini hurmat qiladigan, halol mehnat bilan kun ko'radigan, mol-mulking boriga shukr qiladigan, imon-insofga, umuminsoniy qadriyatlarga tayanib yashaydigan inson baxtlidir.

Olimlarning tadqiqotlari asosida baxtning quyidagi to'rt shartini ko'rsatish mumkin:

1. Baxt – inson o'zini hurmat qilishidir. Bunday odamlar o'zlariini ma'rifatli, odobli deb biladilar va boshqalarning ruhini ko'tarib, kayfiyatini yaxshilashga harakat qiladilar.

2. Kelajakka umid va ishonch bilan qarash. Baxt – muvaffaqiyatga erishish, u ishonchi mustahkam bo'lgan odamlarning qo'lga kelib qo'nadi.

3. Baxtli odamlarning odatda, irodasi kuchli bo'ladi. Ular boshqalar bilan muloqotga kirishib, ko'proq do'stlar orttirishga harakat qiladilar.

4. Baxtli odamlar o'z faoliyatini ongli ravishda boshqarish ko'nikmasiga ega bo'ladi, ular hissiyotlarga berilib, murakkab vaziyatda o'zlarini yo'qotib qo'ymaydilar.

Albatta, yuqorida ko'rsatilgan faqatgina to'rt omil baxtning ma'no-mazmunini to'liq belgilab bera olmaydi. Insonning hamma narsasi yetarli, o'ziga to'q, farzandlarini yaxshi tarbiyalagan, turmush o'rtog'i bilan osuda hayot kechirayotgan bo'lishi va o'zini baxtli hisoblashi mumkin. Lekin inson o'zining oilaviy baxtiga, farzandlarining yurish-turishiga, e'tiqodi qay darajada mustahkamligiga boshqalarning nuqtayi nazaridan ham qaray bilishi shart. Shuning uchun ham, axloqiy qadriyat bir vaqtning o'zida yuksak orzu va, ayni vaqtda, reallik hamdir.

Demak, axloqiy qadriyatlarning tabiati, birinchidan, yuksak orzu va amaliy xatti-harakatdan iborat bo'lgan reallikning o'zaro birligidan iboratdir.

Ikkinchidan, axloqiy qadriyatlar inson yoki jamiyatning biror – bir faoliyati doirasi bilan chegaralanib qoladigan qismi emas. Masalan, u faqat mehnat yoki sevgi-ishq munosabatlari bilan chegaralanib qolmaydi. Balki, inson borlig'ining barcha jabhalarini qamrab oladi. Axloqiy qadriyat odamzod qayerda inson, shaxs sifatida mavjud bo'lsa, u ham shu yerda hoziru nozirdir. Inson qanchalik urinmasin, u hech qachon axloqiy qadriyat ta'qibidan qochib qutula olmaydi. Masalan, inson iqtisod, siyosat, oilaviy turmush, dam olish va hokazolar bobida doimo axloqiy qadriyatlar talabidan kelib chiqqan holda fikr yuritadi va axloqiy xatti-harakatlar sodir etadi. Shunday qilib, axloqiy qadriyatlarning ikkinchi muhim tabiati, uning har bir shaxs yoki insonning jismoniy va ma'naviy vujudida qat'iy o'rnashib olganligi bilan ifodalanadi.

Uchinchidan, axloqiy qadriyatlar inson va jamiyatning mavjud holatini emas, balki ongli hayot-faoliyati yo'nalishining miqdoriy va sifatiy jihatini ifodalab, shakl-shamoyilini ko'rsatib, unga muqarrarlik baxsh etadigan hodisa hisoblanadi. Masalan, yaxshi niyatlar bilan boshlangan nikoh to'yi, albatta, axloqiy qadriyatlar tufayli baxtli-saodatli oilaning shakl-shamoyilini belgilab beradi va uning paydo bo'lishini muqarrar qilib qo'yadi. Demak, axloqiy qadriyatlarning uchinchi tabiati uning muqarrarligida ko'rinadi.

To'rtinchidan, axloqiy qadriyatlar u yoki bu jamoa, siyosiy kuchlar tomonidan ishlab chiqilgan axloqiy kodekslar qanchalik mukammal bo'lmasin, baribir, uning talablari doirasiga sig'maydi. Chunki, u insoniyat axloqiy tarbiyasining hosilasi sifatida doimo harakatda bo'lib cheksizlik sari intiladi. Bu cheksiz harakat insoniyatni yangidan-yangi olijanob ezgu-maqсадlar sari boshlab boradi.

Axloqiy qadriyatlarning ko'lamini chegaralab qo'yish oxir oqibatda, insonning axloqiy-

ma'naviy kamolotini cheklashga olib keladi. Axloqiy qadriyatlarning to'rtinchi tabiati uning muayyan axloqiy talablarni qo'yuvchi kodekslar doirasidan chiqib insoniyatni yangidan-yangi ezgu-maqсадlar sari boshlab boradigan cheksiz harakatlari bilan ifodalanadi. Ana shulardan kelib chiqqan holda axloqiy qadriyatlarni har bir kimsaning turli odamlar, narsalar, buyumlar, hodisalar, voqealar jarayonlar qurshovida yashashini, ularning biri inson uchun qadrlı bo'lsa, ikkinchisi qadrsiz ekanligini, xullas, insoniyat olamining ko'pdan-ko'p moddiy va ma'naviy qadriyatlar dunyosidan iborat ekanligini tan olish bilan belgilash maqsadga muvofiq. Bundan tashqari, ma'naviy qadriyatlarning mag'zini faqat axloqiy qadriyatlar tashkil etishini anglab yetish hamda axloqiy qadriyatlar hayotdan ajralgan qandaydir abstrakt kuch emas, balki, dunyoviy negizga ega bo'lgan moddiy va ma'naviy kuch ekanligini e'tirof etish zarur.

Jamiyat rivojining burilish nuqtalarida axloqiy qadriyatlar xalqni har xil bo'hronlardan asrab qoluvchi ma'naviy hodisa ekanligi bir qator xususiyatlar bilan belgilanadi. Avvalo, axloqiy qadriyatlar mohiyatan shaxs odobi va inson xulqidagi ijobiy fazilatlarni mujassam etadi. Axloqiy qadriyatlar amal qilish doirasiga ko'ra umuminsoniy axloqiy qadriyatlar (insonparvarlik, adolatparvarlik, vatanparvarlik, o'zaro hurmat, qonuniylik, jamoatchilik va boshqalar)ga, milliy axloqiy qadriyatlar (mehmondo'stlik, kattalarga nisbatan hurmat, saxovat, homiylik, ota-onani e'zozlash, bolajonlik va hokazolar)ga hamda shaxsiy axloqiy qadriyatlar (kasbiy burchni bajarish, sevgisiga sadoqatli bo'lish, halol rizq topish, so'zining ustidan chiqish, oila sha'nini saqlash, haromdan hazar qilish)ga turkumlanadi.

Bulardan tashqari, axloqiy qadriyatlarni axloqning tarkibiy tuzilishiga qarab axloqiy ongda barqaror shakllangan axloqiy-ma'naviy qadriyatlar (jamiyat tomonidan ishlab chiqilib, hayotga tatbiq etilayotgan kodekslar, me'yorlar, tamoyillar, mafkuraviy g'oyalar. Masalan, "Harbiy qasamyod", "Shifokor qasamyodi", "Ichki ishlar idoralari xodimlarining kasb odobnomasi"); axloqiy amaliyotda bevosita qo'llaniladigan axloqiy qadriyatlar (yaxshilik yoki adolatdan iborat maqsadni ko'zlab, uni amalga oshirishning ixtiyoriylik yoki majburlash vositalarini qo'llab pirovard natijaga olib keluvchi qadriyatlar), axloqiy munosabatlar tufayli zohir bo'ladigan axloqiy qadriyatlar (burch, shartni bajarish, halollik, saxiylik, kamtarlik, uddaburonlik, tadbirkorlik, kelishuvchanlik, murosa va hokazolar)ga ajratish mumkin.

Axloqiy qadriyatlarning bunday xususiyatlari qotib qolgan aqida emas, balki yangi axloqiy qadriyatlar yuzaga kelishi bilan ular son va sifat jihatidan kengayib, o'zgarib boradi.

Shaxsning ma'naviy kamoloti jarayonida uning komil inson bo'lib shakllanishiga bevosita va bilvosita faol ta'sir o'tkazadigan qadriyatlar jumlasiga umuminsoniy, milliy, shaxsiy axloqiy qadriyatlar kiradi.

XULOSA

Umuminsoniy axloqiy qadriyatlar, deb butun insoniyatning obodligi, ozodligi, ravnaqi yo'lida xizmat qilgan va qiladigan eng qadrlı va umumijtimoiy ahamiyatga molik bo'lgan narsalar, hodisalar, voqealar va jarayonlarga aytiladi. Unga Yer sayyorasining atmosfera qatlamini asrash, yer yuzida tinchlikni saqlash, insonparvarlik, ijtimoiy adolat, demokratiyani qaror toptirish, inson huquqlarining poymol etilishiga yo'l qo'ymaslik, halqaro xavfsizlikni ta'minlash, tabiatni muhofaza qilish, turli xil kasalliklarning oldini olish, qashshoqlik va savodsizlikka barham berish, onalik va bolalikni muhofaza etish va hokazolar kiradi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Абдулла Авлоний. Туркий гулистон ёхуд ахлоқ. Тошкент, 1995. –Б. 15
2. Абу Наср Форобий. Фазилат, бахт-саодат ва камолот ҳақида. -Т.: "Ёзувчи", 2001. 1-86-б.
3. Арасту. Поэтика. Ахлоқи Кабир. - Т.: «Янги аср авлоди», - 94-б.
4. Комилов Н. Тасаввуф. Биринчи китоб. - Тошкент.: "Ёзувчи", 1996. –Б.143.
5. Митина О.В. «Женщина в обществе. Женское гендерное поведение в социальном и кросскультурном аспектах». М.: Общественные науки и современность. №3, 1999.с.179-180
6. Назаров Қ. Аксиология: қадриятлар фалсафаси. – Т.: "Маънавият", 1998. - 41-б.
7. Одоб бўстони ва ахлоқ гулистони. -Тошкент.: « Шарқ ». 1994. –Б. 9.
8. Саидов А., Таджиханов У. Давлат ва ҳуқуқ асослари. - Т.: «Шарқ», 2002. -32-б.
9. Юсупов Э. Инсон камолотининг маънавий асослари. - Тошкент.: «Университет», 1998, -Б. 82.
10. Тўрақулов Э., Раҳимов С. Абу Райхон Беруний руҳият ва таълим-тарбия ҳақида. -Т.: "Ўқитувчи", 1992. - 68-б.